

Coenobia rufa

Dvärgörfly

Fjärilar, Nattflyn

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Sårbar (VU)
D1+2

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Noctuidae (nattflyn), **Släkte:** *Coenobia*, **Art:** *Coenobia rufa* - dvärgrörfly (Haworth, 1809) **Synonymer:**

Kännetecken

Detta lilla rörfly är närmast teckningslöst med endast svagt markerade svarta punkter på vingribborna, på platsen för ett osynligt mellanfälts ytterkant, på framvingen och med streckformiga svarta fläckar på tvären över bakvingen. Framvingarna är halmgula till grågula och bakvingarna ljusare grågulvita. Kroppsformen är slank med lång bakkropp. Arten kan förväxlas med tuvängsfly, *Photodes minima (arcuosa)*, som är lika spenslig men alltid är tydligare tecknad med ett mörkare mittfält. Övriga små strålfly i släktet *Photodes (Arenostola)* och *Denticucullus* har tydligt grövre mellankropp. Vingspann 21-23 mm.

Utbredning och status

Dvärgörfly har i Sverige endast varit känd från två små förekomstområden i Fyledalen. Ett inom naturreservatet Benestads backar och ett i Örupskärret. Arten är här mycket talrik utan större årlig variation. Dessa populationer har varit knutna till en ovanligare värdväxt. I Danmark har arten anpassat sig till mindre krävande värdväxter vid havsstränder och under senare år fått en stark spridning. Enstaka fynd, bl.a. ett fynd vid Sandhammaren 2002, har föregått etableringen av denna ekologiska form också i Sverige. Mellan 2009-2011 påträffades minst 16 individer på sex olika lokaler längs kuststräckan runt Sandhammaren, från Nybrostrand till Östra Hoby. I norra Halland, Onsala noterades två individer 2010, vilket också kan indikera en nyetablering. Dvärgörflyet upptäcktes i Sverige så sent som 1967. Det finns dock orsak att tro att arten funnits här mycket länge, då livsmiljön är mycket speciell och inte nyskapad. Det är inte otänkbart att den påträffades redan före 1852, eftersom typbeskrivningen för den av Wallengren från Skåne (utan lokalangivelse) uppgivna arten *C. despecta* idag tolkas som en synonym till dvärgrörfly och inte som tidigare en synonym till spensligt rörfly, *Archanara neurica*. Detta faktum har inte påtalats av senare författare. Samtliga de av Wallengren för Skåne uppgivna fem rörflyarter som länge betraktades som dubiösa, och som bidragit till obefogad kritik av hans tillförlitlighet, skulle därmed ha återfunnits. Plus att spensligt rörfly etablerat sig i landet på minst en lokal som upptäcktes 2010. Dvärgörflyet förekommer i Danmark idag upp till nordligaste Jylland, samt på de stora öarna utom Bornholm. Första gången påträffades den på 1860-talet i södra Jylland vid Horsens, där den då var talrik. Endast ett fåtal individrika förekomster var kända fram till 1980-talet och flera av dessa upptäcktes först under 1970-talet. Under de senaste tjugo åren har ett stort antal förekomster påträffats, främst i Västjylland och Nordjylland. Den har också dykt upp på gamla väl undersökta lokaler som Fröslev mose vid tyska gränsen i Sydjylland, där den aldrig tidigare blivit påträffad. Genom nyligen insatta naturvårdsåtgärder har vattenståndet höjts i mossen och berett värdväxten ökat utrymme. Arten svärmade här i tiotusental redan första året den påträffades (1993). Den visade sig 1992 på Läsö och kan möjligen redan vara etablerad där. I Norge påträffades den första gången på ett par lokaler i Kristiansand 1999 och på Lista 2008, båda i Vest-Agder. Världsutbredningen omfattar västra och centrala Europa, från norra England, västra Irland och Portugal genom norra Spanien och Frankrike till Alpernas sydsluttningar och Korsika i söder och med östgräns i Österrike, Tyskland, västra Polen och Sverige. Utanför detta område är arten endast känd genom ett fåtal fynd från Rumänien. Arten är ej känd utanför Europa. I Tyskland är den sällsynt och mycket lokal, men ofta vanlig där den förekommer. I Storbritannien är artens lokaler talrika i hela England, men färre på Irland. Den är upptagen i Danmarks rödlista som Sårbar.

Ekologi

Dvärggrörflyets larver lever i England i strån av ryltåg, *Juncus articulatus*, och mer sällan i veketåg, *J. effusus*. I Tyskland har de påträffats i trubbtåg, *J. subnodulosus*, och även blåttåg, *J. inflexus*, omnämns som värdväxt. Flygperioden infaller från senare tredjedelen av juli till mitten av augusti. Hanarna börjar svärma tidigt på kvällen och flyger under varma nätter även senare under natten. Flykten är vanligen lågt över tågvegetationen. Honorna påträffas som regel i vila uppkrupna på strån, där även parningen sker. Båda könen kan lockas till UV-ljus. Artens utvecklingsstadier har endast beskrivits från England och Tyskland. Fjärilshonan är utrustad med två taggar nära ägglägningsröret, med vilka hon borrar hål i strån av värdväxten. I vart och ett av dessa placeras hon 3-8 ägg. Arten övervintrar i larvstadiet och tillväxer till och med juni månad följande år. Angripna strån ser missfärgade ut. Larven förpuppas i strået, med utgångshålet nära mark- eller vattenytan. På dvärggrörflyets svenska lokaler är trubbtåg mycket talrik, men i övrigt mycket sällsynt, vilket kan tänkas förklara artens förekomst där och ej annorstädes i Skåne. Trubbtåg och blåttåg är båda starkt kalkkrävande och förekommer endast på fuktängar, samt i källkärr och kalkkärr, i sydligaste Sverige. Ryltåg växer på surare våtmarker och har en större utbredning i Sveriges södra och mellersta delar. Ryltåg är artens värdväxt på ett antal nyupptäckta lokaler i grunda klittsjöar mellan sanddyner och hedmark i Jylland och finns också på lokalerna i Norge. Uppgiften att arten i Danmark också skulle ha salttåg, *J. gierardi*, som värdväxt har nyligen publicerats i den svenska årsrapporten (2011). Biotopen i naturreservatet Benestads backar utgörs av en begränsad del av den övre sydvända sluttningen mot den kraftigt nederoderade Fyleån. I sluttningens överkant väller markvatten fram från källor som aldrig sinar. Det kalkhaltiga vattnet har i sluttningarna avsatt kalktuff, vilken bildar uppdämningen för den gyttejyllda bassäng där trubbtåg och fjärilen förekommer. Härifrån rinner vattnet i ett flertal djupt nederoderade småbäckar genom äldre kalktufflager med torrängsvegetation till den fuktigare dalbotten. Området betas av nötboskap, som inte tycks kunna röra sig i de våtaste delarna av källkärret. Biotopen vid Örup har ett mindre gynnsamt lokalklimat, varför värdväxtens sällsynthet förefaller vara den mest begränsande faktorn för dessa inlandspopulationer.

Hot

Artens hotbild håller på att förändras genom att invandrade populationer är anpassade till avsevärt trivialare värdväxter. Det är dock ännu oklart hur livskraftiga dessa nyetableringar vid havsstränder är. Den ursprungliga populationen är främst hotad av att utbredningsarealen bara är några hektar stort. Skötselplanen för naturreservatet Benestads backar verkar fungera till skydd för arten. Ett tänkbart hot skulle vara avledning av en del av det vatten som framväller i kärret. Källorna ligger nära reservatsgränsen, där intensivt utnyttjade betesmarker med nötboskap tar vid. Användning av herbicider på ovanföriggande mark skulle kunna få en förödande inverkan på både värdväxt och dvärggrörflyet. En tilltagande förbuskning skulle sannolikt missgynna arten. Något hot genom insamling tycks inte föreligga, då populationen är mycket individrik.

Åtgärder

Även om reservatet Benestads backar avsattes främst för den märkliga kalktuff-bildningen och floran, är förekomsten av dvärggrörfly värd att uppmärksamma på informationstavlorna. Även förekomsten vid Örup bör omfattas av någon form av skydd mot exploatering av livsmiljön. Artens förekomst i miljöer med ryltåg eller salttåg bör fortsatt följas upp. Om den blir framgångsrik i denna miljö kan det bli aktuellt att ompröva huruvida den fortsatt skall betraktas som hotad, även om de ursprungliga lokalerna är starkt begränsade.

Övrigt

Ingvar Svensson & Svend Kaaber har bidragit med väsentlig information vid första revisionen av artfaktabladet.

Litteratur

- Aarvik, L., Hansen, L.-O. & Kononenko, V. 2009. *Norges sommerfugle - Håndbok over Norges dagsommerfugler og nattsvärmere*. Norsk Entomologisk forening, Oslo.
- Ander, K. 1945. Kritisk granskning av våra Macrolepidoptera dubiae. *Opusc. ent.* 10: 65-97.
- Douwes, P., Kaaber, S., Nordström, F., Opheim, M. & Sotavalta, O. 1969. *De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning*. C.W.K. Gleerups förlag, Lund.
- Elmqvist, H., Liljeberg, G., Top-Jensen, M. & Fibiger, M. 2011. *Sveriges Fjärilar. En fälthandbok över Sveriges samtliga dag- och nattfjärilar*. Östermarie.
- Forster, W. & Wohlfahrt, Th.A. 1980. *Die Schmetterlinge Mitteleuropas, Eulen (Noctuidae)*. Franckhsches Verlagshandlung, Stuttgart.
- Hoffmeyer, S. 1962. *De danske uglers*. Universitetsforlaget, Århus.
- Meyrick, E. 1895. *British Lepidoptera*. MacMillan and co., London.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 1992. *Den nordiska floran*. Wahlström & Widstrands förlag, Stockholm.
- Norgaard, I. 1988. *Fund af storsommerfugle i Danmark 1961-1986*. Lepidopterologisk forening.
- Palmqvist, G. 2003. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2002. *Ent. Tidskr.* 124: 47-58.
- Palmqvist, G. 2010. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2009. *Ent. Tidskr.* 131: 5-14.
- Palmqvist, G. 2011. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2010. *Ent. Tidskr.* 132: 11-23.
- Palmqvist, G. 2012. Intressanta fynd av storfjärilar (Macrolepidoptera) i Sverige 2011. *Ent. Tidskr.* 133: 41-53.
- Skinner, B. 1984. *Colour identification guide to moths of British Isles*. Penguin Books Ltd, Harmondsworth.
- Skou, P. 1991. *Nordens uglers (Lepidoptera: Noctuidae)*. Apollo books, Stenstrup.
- Svensson, I. 1977. Förändringar i Sveriges storfjärilsfauna en tredje tioårsperiod. *Ent. Tidskr.* 98: 113-122.
- Wallengren, H.D.J. 1852. *Nya svenska Lepidoptera*. Öfv. Vet. Akad. förhandl. Bd. 9.
- Zilli, A., Ronkay, L. & Fibiger, M. 2005. , Apameini. *Noctuidae Europaeae vol. 8*. Entomological Press, Sorö.

Författare

Claes U. Eliasson 1995. Rev. Claes U. Eliasson 2005, 2007 & 2012.